

ВІДГУК

**офіційного опонента Кудріної Ольги Юрїївни
на дисертаційну роботу Ніжнікова Олексія Михайловича
«Моделювання взаємодії інноваційного потенціалу і регіональних
інноваційних систем в умовах економічної трансформації»,
подану до здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 Економіка**

Актуальність теми дисертаційної роботи

Сучасний етап соціально-економічного розвитку України характеризується глибокими трансформаційними процесами, що супроводжуються необхідністю пошуку нових джерел економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та стійкості регіональних економік. У цих умовах особливого значення набуває формування ефективних регіональних інноваційних систем (РІС), здатних забезпечити реалізацію науково-технічного потенціалу, сприяти комерціалізації інновацій та інтеграції науки, бізнесу та влади. Водночас у більшості регіонів України спостерігається недостатній рівень взаємодії між суб'єктами інноваційного середовища, що зумовлює фрагментарність інноваційної діяльності та слабку результативність використання наявного інноваційного потенціалу.

В умовах економічної трансформації, яка супроводжується цифровізацією, структурною перебудовою виробництва, формуванням нових форм зайнятості та трансформацією інститутів управління, виникає об'єктивна потреба в розробленні науково обґрунтованих підходів до моделювання взаємодії між інноваційним потенціалом території та елементами регіональних інноваційних систем. Такий підхід дозволяє не лише оцінити наявний рівень інноваційного розвитку, але й виявити вузькі місця в системі управління інноваційними процесами, визначити ефективні інструменти стимулювання інноваційної активності. У цьому контексті проведене дисертаційне дослідження є вкрай актуальним, оскільки спрямоване на розроблення методологічних засад і прикладного інструментарію моделювання взаємодії інноваційного потенціалу та регіональних інноваційних систем, що має суттєве значення для

вдосконалення державної та регіональної політики у сфері інноваційного розвитку. Отримані результати можуть бути використані органами державного управління для розроблення стратегій смарт-спеціалізації, механізмів підтримки інноваційної інфраструктури, а також у діяльності регіональних агенцій розвитку, університетів та бізнес-структур, орієнтованих на інновації.

Таким чином, актуальність дисертаційного дослідження зумовлена як нагальною потребою підвищення ефективності інноваційної діяльності регіонів України, так і науково-практичною значущістю розроблення моделей взаємодії інноваційного потенціалу та регіональних інноваційних систем в умовах економічної трансформації та глобальних викликів.

Підтвердженням актуальності теми дисертаційної роботи є й використання пропозицій автора під час виконання сукупності науково-дослідних тем. У процесі виконання теми Е-03-25 «Обліково-аналітичне та організаційно-економічне забезпечення розвитку регіону» автором здійснено аналітичний огляд методичних підходів до оцінки інноваційного потенціалу та ефективності регіональних інноваційних систем. Під час виконання теми «Відновлення національної туристичної індустрії та сфери гостинності через соціальний діалог в регіонах України» (номер державної реєстрації 0123U102229, 2023-2025 рр.) автором проведено аналіз ефективності регіональних інноваційних систем. У процесі виконання теми «Оцінка та розвиток економічного потенціалу Закарпатської області: проблеми, можливості та стратегічні напрями розвитку», (номер державної реєстрації 0124U003892, 2024-2025 рр.) автором сформовано комплексний підхід до аналізу та фінансування суб'єктів інноваційного середовища регіону.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Актуальність теми дисертаційної роботи та отриманих наукових результатів належно обґрунтована автором. Дослідження відзначається логічною структурою, послідовністю викладення матеріалу, чіткістю формулювання висновків і практичних рекомендацій. Наукові положення,

основні результати та висновки дисертації характеризуються достатнім рівнем достовірності й аргументованості.

Теоретико-методологічну основу виконаного дослідження становить комплекс загальнонаукових методів і принципів наукового пізнання, а також системний та функціональний підходи, що забезпечили наукову обґрунтованість і надійність отриманих результатів. Для підтвердження висновків і рекомендацій автор використав широку інформаційну базу, зокрема офіційні статистичні дані, нормативно-правові акти, що регулюють діяльність підприємств, монографічні джерела, наукові публікації українських і зарубіжних учених, а також матеріали з відкритих Інтернет-ресурсів.

У процесі дослідження гармонійно поєднано історико-логічний, абстрактно-логічний, аналітичний та матричний методи, що сприяло глибокому розкриттю теми. Достовірність основних висновків і практичних рекомендацій підтверджується апробацією результатів на науково-практичних конференціях різного рівня та їх використанням у діяльності регіональних органів державної влади.

Отже, наведене свідчить про обґрунтованість, достовірність і практичну цінність наукових положень, висновків та рекомендацій, викладених у дисертаційній роботі Ніжнікова О. М.

Наукова новизна та значення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації за її темою

Результати аналізу наукової новизни результатів, які надано в дисертаційній роботі, надають змогу стверджувати таке.

Основний науковий результат дисертаційної роботи полягає у формуванні інструментальної бази вдосконалення регіональної інноваційної політики шляхом моделювання трансформації інноваційного потенціалу в приріст економічних результатів регіону з урахуванням комплексу циклічних взаємозв'язків інноваційної діяльності, особливостей економічного розвитку та перспектив зростання.

Підґрунтям наукової новизни дослідження стало удосконалення концептуальної моделі функціонування регіонального інноваційно-економічного середовища (стор. 50). Її особливість полягає в комплексному врахуванні багаторівневих циклічних взаємозв'язків між регіональною інноваційною системою, інноваційним потенціалом та станом елементів економічного середовища регіону. Такий підхід дає змогу систематизувати інструментарій раціоналізації економічних рішень і підвищити обґрунтованість формування цілей регіональної інноваційної політики.

Важливим досягненням є удосконалення інструментарію диференціації регіонів за рівнями інноваційного потенціалу та результативності економічного середовища (стор. 120-127). Запропоновано представлення цього інструментарію у вигляді матриці поєднань відповідних параметрів, поділеної на дев'ять сегментів, що дає можливість визначати оптимальні стратегії розвитку регіональних інноваційних систем з урахуванням їх специфіки.

Уточнено алгоритм ідентифікації найбільш ефективного методу зниження розмірності у процесі формування інтегральних показників властивостей інноваційного потенціалу регіону (стор. 156). Його новизна полягає у використанні оцінки репрезентативності на основі аналізу стабільності функції розподілу ймовірності, що дозволяє підвищити точність, надійність і відтворюваність результатів оцінювання.

Розвинуто підхід до розподілу фінансових ресурсів між суб'єктами генерації інноваційних рішень (стор. 174). У роботі запропоновано критерій максимізації функції реалізації інноваційного потенціалу регіону, яка інтегрує параметри інтенсивності та сталості інноваційних процесів у певному часовому періоді. Це забезпечує підвищення ефективності механізмів фінансової підтримки інноваційної діяльності та цільового використання ресурсів.

Подальшого розвитку набула взаємопов'язана система індикаторів, що відображає стан і результативність регіональної інноваційної системи, властивості інноваційного потенціалу та динаміку змін елементів економічного середовища. Її новизна полягає у диференціації комплексу показників за трьома

рівнями запропонованої концептуальної моделі, що сприяє структуризації інформаційно-аналітичної бази для прийняття ефективних економічних рішень у межах регіональної інноваційної політики (стор. 166).

Також удосконалено рекомендації щодо застосування інструментів моделювання властивостей інноваційного потенціалу у процесі формування регіональної інноваційної політики (стор. 155-167). Їх спрямовано на підвищення результативності функціонування регіональних інноваційних систем із урахуванням цілей економічного розвитку, що забезпечує цілісний, системний підхід до управління інноваційними процесами на регіональному рівні.

Практичне значення отриманих у дисертаційній роботі результатів підтверджується їхньою позитивною оцінкою органів державної та міської влади, громадських установ та підприємства.

**Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за
темою дисертації**

За темою дисертації опубліковано 11 наукових праць, серед яких 5 статей – у наукових фахових виданнях України, 6 публікацій – у матеріалах наукових конференцій та інших наукових виданнях.

Публікації дисертанта мають широку географію. Вони повною мірою відображають зміст дисертаційної роботи, їхній аналіз дозволяє зробити висновок про повноту викладу основних наукових положень дисертаційного дослідження в науковій літературі. Обсяг та кількість наукових публікацій за темою дисертаційної роботи відповідає чинним вимогам для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації

Докладне ознайомлення з науковими положеннями, використаними даними, виконаними розрахунками, висновками та рекомендаціями, що містяться у дисертаційній роботі Ніжнікова О.М., дозволяє стверджувати про відсутність ознак академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації, підтвердженням чого є встановлена висока унікальність тексту дисертації за

результатами її перевірки на плагіат з використанням програмного засобу Strikeplagiarizm.com та визнання правомірності запозичень (загальноприйняті терміни та цитування інших авторів з посиланням на них) (дані листа Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля від 18.09.2025 № 3/09).

Зауваження та дискусійні питання стосовно положень дисертації

Визнаючи високий рівень обґрунтованості й переконливості теоретичних і методичних положень виконаного дослідження слід відмітити окремі дискусійні положення й недоліки:

1. У підпункті 1.1 автором детально розглянуто сутність поняття «регіональна інноваційна система» та різні підходи до його визначення. Водночас, на нашу думку, доцільно було б здійснити систематизацію існуючих трактувань у вигляді узагальненої схеми, що дозволило б наочно відобразити еволюцію й відмінності наукових підходів до розуміння цієї категорії. Крім того, варто було б детальніше висвітлити особливості та розбіжності між представниками різних наукових шкіл. Окремої уваги потребує пояснення того, як відмінності між функціональним, інституціональним і комплексним підходами впливають на вибір методів оцінювання, адже це має важливе практичне значення. У поданому вигляді зазначені підходи розглянуто дещо ізольовано, що ускладнює їх узгодження та інтеграцію в єдину методологічну систему.

2. У підпункті 2.2 представлено застосування підходу DEA для аналізу ефективності функціонування регіональних інноваційних систем. Водночас, на нашу думку, у роботі бракує детального обґрунтування вибору окремих індикаторів, використаних у моделі. Доцільним було б розширити аргументацію їхньої релевантності в контексті сучасних соціально-економічних викликів, зокрема цифровізації, що дозволило б зміцнити зв'язок між теоретичними положеннями дослідження та його практичною складовою.

3. У дослідженні розглянуто економічне середовище регіону та його циклічні взаємозв'язки з регіональною інноваційною системою (пп. 1.3).

Водночас аналіз часових трендів подано переважно в узагальненому вигляді, без безпосереднього зв'язку з конкретними змінами в законодавчій чи інституційній площині. Доцільним було б доповнити дослідження аналізом окремих практичних випадків або сценаріїв, які відображають динаміку економічної стійкості регіонів у періоди кризових явищ, що надало б роботі більшої прикладної глибини.

4. Методичні рекомендації автора щодо впровадження інструментів оцінювання інноваційного потенціалу в межах регіональної інноваційної політики мають переважно узагальнений, описовий характер (пп. 3.3). Зокрема, у роботі акцентовано увагу на необхідності застосування методів кластеризації, однак не конкретизовано критерії та алгоритми, які могли б виявитися найбільш ефективними для регіонів із різними структурними та економічними особливостями. Для підвищення практичної цінності дослідження доцільно було б доповнити рекомендації прикладами практичної реалізації або результатами апробації запропонованих підходів.

5. У підпункті 3.2 дисертаційної роботи розглянуто методи зниження розмірності даних під час оцінювання інноваційного потенціалу регіонів. Водночас, на нашу думку, у роботі недостатньо розкрито логіку та критерії, за якими здійснювався вибір оптимального методу. Доцільним було б доповнити дослідження порівняльним аналізом альтернативних підходів і продемонструвати результати їх практичного застосування для окремих регіонів, що дозволило б підвищити аналітичну глибину та прикладну цінність одержаних висновків.

Зауваження потребують коментарів автора дисертаційної роботи, але не зменшують загальної позитивної оцінки здобутків дослідження, які представлені в дисертаційній роботі, їхньої новизни та значущості.

Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідності наявним вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертаційна робота О.М. Ніжнікова «Моделювання взаємодії інноваційного потенціалу і регіональних інноваційних систем в умовах

економічної трансформації» є цілком завершеним, оригінальним, самостійним науковим дослідженням, що висвітлює актуальну тему і має вагоме теоретичне та практичне значення. Наукові результати, що містяться в дисертації, відповідають спеціальності 051 Економіка, за якою робота подана до захисту. У дисертаційній роботі містяться раніше не захищені наукові положення.

Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам. Дисертаційній роботі притаманні логічність викладення матеріалу, доречне використання даних офіційної статистики, аналітичних матеріалів, даних обстежень та експертних опитувань, які підтверджують результати дослідження.

Дисертація є завершеним дослідженням, у якому вирішено важливу наукову проблему щодо моделювання взаємодії інноваційного потенціалу й регіональних інноваційних систем в умовах економічної трансформації. Результати дослідження містять наукову новизну, мають теоретичну цінність і практичну значущість. Репрезентативність результатів проведених у роботі досліджень є достатньо високою. Результати дослідження достатнім чином апробовані (використані у практичній діяльності промислових підприємств, оприлюднені на науково-практичних конференціях різного рівня, а також опубліковані в наукових фахових виданнях).

Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації та висвітлені в публікаціях, що дозволяє судити про достатній рівень обґрунтування результатів дослідження.

Належний науково-теоретичний рівень, аргументованість і вірогідність отриманих висновків і рекомендацій, наукова новизна, теоретико-методичне і практичне значення роботи дають підстави для висновку, що дисертаційна робота «Моделювання взаємодії інноваційного потенціалу і регіональних інноваційних систем в умовах економічної трансформації» за формальними та змістовними ознаками відповідає вимогам пунктів пп. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету

Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та основними положеннями «Вимог до оформлення дисертації» (затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40), а її автор Ніжніков Олексій Михайлович заслуговує на присудження за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент,
доктор економічних наук, професор,
проректор з науково-педагогічної
(наукової) роботи Сумського
державного педагогічного університету
імені А.С.Макаренка
Міністерства освіти і науки України
(м. Суми)

Ольга КУДРІНА

